

AZ ÁLLAMOSÍTÁS UTÁN – NEGYEDSZÁZADDAL

1947 decemberében a királyság felszámolása és a népköztársaság létrejötte nyomán a politikai hatalom a munkásosztály kezébe ment át. A munkásosztály politikai és a burzsoázia gazdasági hatalma között — ez utóbbinak alapja a főbb termelőeszközök feletti magántulajdon volt — ellentét alakult ki. Ennek az antagonizmusnak a felszámolása egyre sürgetőbben igényelte a politikai és gazdasági uralom összhangjának megteremtését — a gazdasági hatalom megszerzése útján.

Az 1947. októberi adatok szerint Románia 54 315 vállalata közül 47 479 magánkézben és mindössze 6836 (12,5%) volt állami tulajdonban. Az ország iparvállalataiban dolgozó 976 171 alkalmazott közül csak 326 983, azaz 33% dolgozott állami vállalatoknál, 649 188 pedig a magántőke alkalmazottja volt.

Az ország helyreállítása és a gazdaság vérkeringésének felpozícióba hozása útjában komoly akadályt jelentettek a burzsoázia szabotázsakciói, az a tény, hogy az 54 315 iparvállalat közül 13 806, vagyis az összes iparvállalatok 25%-a nem termelt. Ebből 11 485, vagyis a nem dolgozó vállalatok 83%-a magánkézben volt.

Pártunk és népünk vezetői tudatában voltak annak, hogy az ország fejlődését és jövőjét csak akkor lehet biztosítani, ha a túlhaladott, elavult tőkés termelési viszonyokat új, szocialista termelési viszonyok váltják fel, s a tőkés magántulajdon helyett szocialista tulajdon jön létre. A tőkés termelési viszonyok szétzúzása egyben a tőkés termelőmód felszámolását is jelentette. Kialakult hazánkban a szocialista termelőmód. Ez forradalmi, minőségi ugrás volt, új korszak kezdetét jelentette országunk történetében. A termelési viszonyok jellege és a termelőerők szintje és jellege közötti összhang megteremtése lehetővé tette a termelőerők gyors és szakadatlan fejlődését.

A tőkés magántulajdon felszámolásával egy sor, a kapitalizmusra jellemző gazdasági folyamat és jelenség megszűnt, s nem hatottak többé az e folyamatok és jelenségek mögött álló lényeges, belső, szükségszerű összefüggéseket tükröző gazdasági törvények. A szocialista tulajdon alapján új gazdasági jelenségek és folyamatok jöttek létre, új gazdasági törvények kezdtek érvényesülni.

A főbb termelőeszközök államosításának jelentősége abban állt, hogy lehetővé és egyben szükségessé is tette a hosszú távra szóló következetes gazdaságfejlesztési koncepció kidolgozását, amely a társadalom termelésének tudatos, tervszerű irányításával valósággá válhatott.

Mivel az ország gazdaságfejlesztésében az ipar döntő tényező, a gazdaságfejlesztés központi kérdése is szükségszerűen a szocialista ipar gyors ütemű kiépítése lett. Az államosítás útján kialakult szocialista termelési viszonyok lehetővé tették az ország anyagi, pénzügyi és munkaerőforrá-

sainak feltárását és egységes gazdaságfejlesztési politika alapján történő felhasználását. A burzsoázia kezéből kivett termelőeszközök mennyisége, összetétele, korszerűsége távolról sem elégítette ki a szocializmus igényét. Az új termelőmódnak ki kellett építenie saját műszaki-anyagi alapját, a nagyüzemi gépesített termelést a nemzetgazdaság minden ágában.

Az akkori gazdaságfejlesztési politika az extenzív típusú bővített szocialista újratermelés tényezőit vette mindenekelőtt igénybe. A legfőbb feladat az ipar s ezen belül a nehézipar gyors ütemű kiépítése volt. Az ipari termelés nagy arányú növelését főleg új iparágak, új üzemek és gyárak építésével, az iparban dolgozó munkások és alkalmazottak számának növelésével biztosították. A gazdaságpolitikában fokozatosan a mennyiségi szemlélet vált uralkodóvá.

A mennyiségi szemléletnek megfelelően az új termelőkapacitások létrehozását főleg a meglévő technika színvonalán álló munkaeszközök mennyiségének, illetve a kifejtett eleven munka mennyiségének növelésével érték el, s ezt főleg a mezőgazdaságban dolgozóknak az ipari munkába való átrétegződésével oldották meg. A minőségi szempontok, mint: a termékek minősége, korszerűsége, az eleven munka hatékonysága és termelékenysége, a költségszint, a meglévő termelőkapacitások kihasználási foka, az anyagfogyasztás, bár a gazdaságfejlesztési koncepció részei voltak, az iparosítás első szakaszában viszonylag háttérbe szorultak.

A gyors ütemű iparosítás eredményeképpen az államosítás óta eltelt negyedszázad alatt jelentősen megnőtt az ipar helye és szerepe a társadalmi összetétel és a nemzeti jövedelem előállításában.

Az iparosítás hatására jelentős szerkezeti átalakulások mentek végbe a lakosság foglalkoztatottságában is. Míg 1948-ban az ország aktív lakosságának háromnegyede a mezőgazdaságban dolgozott, 1971-ben ez az arány már csak 46,4% volt, s az iparban dolgozók túlsúlyba jutottak.

A rohamléptekkel kiépülő szocialista ipar nagy arányú eltolódásokat idézett elő az ország lakosságának lakóhelyi megoszlásában is. Az államosítás évében megtartott népszámlálás adatai szerint az ország összlakosságának 76,6%-a falun lakott, ezzel szemben 1971-ben már városban élt az összlakosság 41,1%-a.

A hatvanas évek közepétől kezdve egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a termelésnövelés külterjes útjának tartalékai egyre szűkülnek, nem képesek hosszabb távon gyors ütemű fejlődést biztosítani. Ezért az 1966—1970-es, de főleg az 1971—1975-ös ötéves tervekben egyre inkább előtérbe kerültek a termelés bővítésének belterjes, minőségi tényezői is. Világossá vált, hogy a termelés növelését nem annyira a meglévő munkaeszközök gyarapításával, az iparban dolgozók számának növelésével, hanem korszerű gépek és munkaeszközök bevezetésével, a társadalmi munka termelékenységének növelésével kell elérni. Ily módon a fejlesztési koncepció központi kérdése a gazdasági tevékenység hatékonyságának, eredményességének fokozása lett. Ebben az összefüggésben már nemcsak az a fontos, hogy mennyit és mit termelünk, hanem az, hogy mibe kerül, mennyire korszerű, illetve hatékony ez a termelés.

Ez utóbbi összefüggések szerepe azért is előtérbe került, mivel a korszerű termelés biztosítása érdekében a fejlettebb országokból nagy mennyiségű termelőeszközt importáltunk. A nagy termelékenységgű gépek, felszerelések ellenértékét jórészt gépekkel termelt áruval szándékoztunk

kifizetni. Minthogy a világpiacon az erős verseny miatt a minőségi, korszerűségi igények magasak, termelőeszközkivitelünk fokozása csak az igények kielégítése útján képzelhető el. Ellenkező esetben mezőgazdasági vagy hagyományos ipari áruval kell fizetni, ami felboríthatja a külkereskedelmi, illetve fizetési mérleg egyensúlyát, ha a behozott és kivitt áruk ára közötti különbség túl nagy.

Az intenzív fejlesztés velejárója a nemzetközi munkamegosztásba való eredményes bekapcsolódás, a kooperáció. A belterjes gazdaságfejlesztésre történő áttérésnek már számos eredménye mutatkozik meg. Iparunk nemcsak többet termel, mint a múltban, hanem termékeink mindinkább megfelelnek — belföldön és a világpiacon — a minőségi, korszerűségi és árkövetelményeknek. Kivitelünkben egyre nő a korszerű termelőeszközök aránya, jelentősége, az iparilag fejlett államokkal egyre szélesebb körű kooperációnk van kibontakozóban.

A korszerű nagyipar kiépítése feladatainak nagysága, összetettsége, bonyolultsága miatt nem könnyű; a szocialista iparosítás során hibák és hiányosságok is előfordultak, számos erőfeszítés még nem hozta meg a kívánt eredményeket. A mennyiségi szemléletről a minőségi szemléletre való áttérés egyik-másik üzemben és iparágban nem eléggé gyors ütemű, nem mindig folyamatos és következetes. Némely üzem még nem tudott a társadalmi elvárások, szükségletek színvonalára emelkedni a minőség, korszerűség és olcsóság terén; a nagyarányú beruházások és a korszerűsítés biztosította lehetőségeket csak részben használják ki.

Ha az államosítást az iparfejlesztés terén megtett út vagy a várható fejlődés szemszögéből nézzük, jelentősége nem évül el. Ellenkezőleg: nő. A főbb termelőeszközök társadalmi tulajdonba vétele jelentette a kiindulópontot, azt a biztos alapot, amin elindulhattunk, a tudatos és tervszerű gazdálkodás feltételét; ezért emlékezünk 1948. június 11-ére ma is úgy, mint történelmünk egyik nagy napjára.

HERÉDI GUSZTÁV

DERENGÉS

Akkoriban az *Igazság* szerkesztősége a megyei pártbizottság székházában volt, a főtér mostani banképületében. Június 11-én reggel 8 óra előtt beléptem a kapun. És mentem volna a lift felé, de nem engedtek. Igazoltattak. A kapus meg a liftes ismert, de végignézték igazoltatásomat, én néma jelekkel kérdeztem, hogy mi ez, ők csak vállukat vonták.

A szerkesztőségben volt már néhány munkatárs, azok sem tudtak többet, mondták, menjek le a díszterembe. Ott sem lettem okosabb, csupán zavarom, csodálkozásom nőtt meg. Különös társaságot találtam ott. Vöröslő szemek, álmos tekintetek, volt, aki a szék támlájára ejtette fejét. Megtudtam, hogy tegnap estétől itt ülnek, beszédeket hallgatnak, s nem tudják, mi készül, de biztosan valami nagy dolog. Az épületből senki el nem távozhat, a telefon néma.